

Bornholm August 2024 Trasy PRE CYKLISTOV UPDATED

Program:

Výlet 1: Pondelok 09:30

Østerlars, Helligdomklipperne, Bornholms Kunstmuseum

route data

Bike Riding

Distance ↔ 34,4 km

Duration ⌚ 2:25 h

Ascent ↗ 171 m

Descent ↘ 181 m

Difficulty easy

Stamina ●●●●●●

Technique ●●●●●●

Altitude

133 m

16 m

Trasa: Gudhjem Feriepark Melsted – okružly kostol Østerlars kirke – severná časť lesa Almindingen – Ro Plantage – Helligdomklipperne útesy/Múzeum umenia – Gudhjem – Melsted Ferie park

Dĺžka trasy : okruh cca 35 - 40 km , výhradne po cyklotrasách č. 10-25-26-23-10 po pobreží a vnútrozemí. Časová náročnosť bez prestávok spolu cca 3 hodiny. S prehliadkami a zastávkami cca 6 – 7 hodín. Cyklisti a walkeri majú v časti Melsted – Østerlars kirke a Helligdomklipperne – Melsted paralelnú trasu.

Náročnosť trasy : úvodná trasa so strednou náročnosťou. Cyklochodníky vedúce popri pobreží /č.10/ sú vždy jednosmerné a s veľmi kvalitným asfaltom. Vnútrozemská časť našej dnešnej trasy kombinuje cyklochodníky s asfaltovým a šotolinovým povrchom a lesnými cestami – všetko veľmi kvalitné. Úsek z pobrežia ku kostolíku Østerlars je tiahle, ale mierne stúpanie s prevýšením od nula m.n.m do výšky cca 60 m.n.m. Úseky vo vnútrozemí sú potom viac menej po rovine, návrat na pobrežie a úsek z Helligdomklipperne do Gudhjemu potom

„padák“ na úroveň mora. Pretože ide o okružnú trasu, tým ktorí sa pomalšie na bicykli budú rozhýbavať sa núka množstvo skratiek, ktorým si možno skrátiť trasu a znížiť tak počet kilometrov.

Popis trasy : z **Ferieparku** vyrazíme po pobreží smerom za východ – smer Svaneke po cyklochodníku č. 10, aby sme po pár sto metroch odbočili cyklochodníkom č. 25 do vnútrozemia smerom na juh. Naším prvým cieľom bude po cca 5 km kostolík **Østerlars** . **Østerlars Kirke** z r. 1150, v ktorého základoch sa údajne ukrývajú tie najvzácnejšie templárske poklady – Svätý Grál a Archa zmluvy. Pozor, nie je to žart. Existuje kniha anglického a švédskeho autora, že je to celkom reálne. Podzemie kostolíka nikdy nebolo preskúmané. Pred cca 20 rokmi neďaleko tohto miesta objavili zlatý poklad pozostávajúci z 3000 ks zlatých artefaktov, absolútne nepodobných tomu, čo sa kedy našlo v celej Škandinávii. Expozícia pripomínajúca templárov je uložená v múzeu v Roenne. Na stavbe je dobre rozoznateľná jej obranná funkcia v minulosti. Unikátny je centrálny cylindrický pilier, dekorovaný zreštaurovanými freskami zo 14.st. Oltár a kazateľnica sú zo 16.storočia. Vo vchode je umiestnený runový kameň a podľa miestnych zvyklostí, oddelene, ale v tesnej blízkosti stojí zvonica zo zvonmi zo 17.storočia. Kostolík je jeden z 4 unikátnych kruhových kostolov na ostrove, jedinečných v celej Európe. Okolo kostolíka sa rozprestiera typicky dánsky cintorín a nachádza sa tu **čarovná kaviareň** a obchodík resp. manufaktúra mydiel, kde si dáme prestávku.

Len 300 metrov od kostolíka sa nachádza Bornholmské centrum stredoveku **/Bornholms Middelaldercenter/**, ktoré na 15 hektároch približuje formou žijúceho skanzenu život stredovekej komunity z roku 1350, vrátane domácich zvierat, vodných mlynov, a obydlí z tohto obdobia. V bezprostrednom susedstve centra je najväčší minigolf v severnej Európe. 18 jamiek zdobia modely najväčších pamätihodností ostrova. Obe atrakcie predstavujú dobrý tip pre rodiny s deťmi.

Od kostolíka Osterlars kirke pokračujeme smerom na juh stále po cyklochodníku č. 25 smerom k jednému z najväčších lesov Dánska **Almindingen**. Ten bude našim cieľom iný deň – preto prejdeme len jeho severnou časťou, ktorý býva v auguste bohatý na nádherné hríby –

dobrý tip na večeru/ . Už na kraji lesa opustíme cyklochodník 25 a napojíme sa na chodník č. 26 vedúci smerom na západ. Tento úsek nás povedie otvorenou krajinou medzi vo vetre sa vlniacich lánov poli, farmárskymi usadlosťami a stále s pekným výhľadom na pobrežie a tiež Hráškové ostrovy.

Približne po 10 km prídeme opäť na križovatku cyklochodníkov. Opustíme chodník č. 10 a vydáme sa po cyklochodníku č. 23 na sever smerom k pobrežiu. Križovatka oboch trás sa nachádza v turisticky veľmi zaujímavej oblasti nazývanej **Ro Plantage**. Tento lesopark vznikol od roku 1865 na výšinách a mokradiach a zlomových údoliach neďaleko pobrežia. Lesopark ponúka nádherné vychádzkové trasy cez údolia, okolo množstva vodných tokov , jazier a močarísk. V lesoparku sa nachádza aj Borgehoved – zvyšky a ruiny prastarého obranného opevnenia ešte z doby železnej.

Z oblasti Ro Plantage sa po trase č. 23 spustíme z kopca rovno na pobrežie. Naším cieľom sú útesy **Helligdomklipperne a Bornholmskunstmuseet**.

Prvou zastávkou v tejto časti ostrova bude múzeum respektíve galéria moderného umenia **Bornholms Kunstmuseet**. Galéria je postavená v blízkosti útesov Helligdom, ide o typickú moderú škandinávsku architektúru, aj keď jej výstavba spočiatku vyvolala nevôľu miestnych obyvateľov. Na mieste, kde stojí galéria bolo kedysi prameň so zázračnou vodou, ktorý však zanikol. Pri stavbe galérie sa však prameň znovu objavil a bol zakomponovaný do stavby galérie, ktorou dnes preteká. Galéria vystavuje diela /vzniknuté od roku 1800/ umelcov so vzťahom k Bornholmu, predovšetkým sú tu diela tzv. Bornholmskej školy od roku 1800 – medzi nich patria Edvard Weie, Karl Isakson, Olaf Rude, Kraesten Iversen, Niels Lergaard no a samozrejme národný hrdina – maliar Oluf Høst. Oluf Høst bol medzi susedmi veľmi neoblúbený človek a predovšetkým prchký človek. Hovorí sa ňom, že pri častých požiarov drevených budov bol často prítomný a zúrivo a agresívne odháňal hasičov, tak bol uchvátený svetelný predstavením zúriaceho požiaru. Tiež sa spomína príhoda, kedy o jeden z jeho obrazov prejavil záujem kupec s cudziny. Oluf však obraz predať nechcel a odolával aj ustavične zvyšujúcej sa ponuke peňazí za obraz. To ho rozzúrilo do nepríčetnosti až tak, že zobral predmetný obraz a pred užasnutým kupcom ho roztrhal na márne kúsky. Umelecká

galéria je vhodná skorej k individuálnej návšteve ako skupinovej a naviac vzhľadom na to, že je v blízkosti nášho ubytovania odporúčame záujemcom individuálnu návštevu. Naša skupina si len pozrie exteriéry a bude pokračovať v ceste. Súčasťou týchto exteriérov sú 22 m vysoké útesy **Helligsdomklipperne**. Celé útesové zoskupenie /kedysi pútnické miesto/ sa člení na formácie s príznačnými označeniami ako Lyseklippen /Oltárne svietniky/, Magetarnet /Žltá veža/, Maneskinsklipperne /Skaly mesačnej žiary/ a Kaerlighedsbaenken /Lavička milencov/. Unikátnou je jaskyňa 65 m hlboká Sort Gryde, kde žije veľmi vzácny bornholmský pavúk. Hneď za útesmi, pri Stammershalde sú hroby hviezdovitého tvaru, formované tak, akoby ústili do jedného ohniska, pochádzajú ešte z doby železnej.

Tu sme už opäť spať na cyklochodníku č. 10, po ktorom už naberieme smer domov. Do Gudhjemu je to už len na „skok“ a naviac poteší, že už letíme z kopca a uľavíme tak unaveným nohám.

Gudhjem /Domov Bohov/ je mesto s veľmi starým osídlením, je to rybárske a obchodné centrum, s lodným spojením na Christiansø a možno najatraktívnejšie mesto na celom ostrove. Mestské domy sú postavené na strmých skalnatých vrcholcoch a mnohé z nich slúžili a dodnes slúžia ako udiarne rýb, čomu nasvedčuje konštrukcia komínov. Dnes sa ryby spracovávajú moderným spôsobom, avšak mnohé údiarničky sú v prevádzke dodnes a pracujú pre potešenie turistov. Bornholm je totiž preslávený svojimi údenými haringami. Prvá údiareň v Gudhjeme vznikla v r. 1866. Haringy sa upravujú aj na mnoho iných spôsobov, ale receptúry sa držia v tajnosti. Najslávnejším predstaviteľom tejto špeciality je „Sol over Gudhjem“ /Slnko nad Gudhjemom/. Ide o sendvič z tmavého hrubozrnného chleba s údeným haringom, na ktorom slnko symbolizuje surové žĺtko z vajíčka. Sendvič je dozdobený a dochutený plátkami redkvičky, kolieskami cibule a posekanej pažitky. Názov Sol over Gudhjem nesú aj šéfkuchárke kulinárske súťaže, ktoré sa tu pravidelne usporadúvajú. Myslíme si, že by ste z Bornholmu nemali odísť aspoň bez jednej návštevy preslávenej údiarne **Gudhjem Rogeri** v starom prístave mesta.

Miestny kostol je pomerne novodobý, z r. 1893, avšak v tesnom susedstve je kaplnka z 13. storočia. Na cintoríne pri kostole je pochovaný jeden z najväčších dánskych maliarov, Oluf Høst, ktorému je venované aj múzeum Oluf Høst Museet. Rovnako je tu pochovaná Ellen Price, primabalerína kodanskej kráľovskej opery, ktorá stála modelom pri tvorbe slávnej sochy Malej morskej víle. Mesto ponúka návštevu mestského múzea Gudhjem museum, či Melsted Landbrusmuseet neďaleko nášho dočasného domova. Mesto je tiež plné drobných obchodíkov s najrôznejším tovarom. V prípade zlého počasia je tu k dispozícii krytý bazén

Gudhjem Svommehal. Kopcu nad Gudhjemom dominuje biely veterný mlyn – častý terč foto objektívov . Najvyšším bodom mesta je kopec Bokul, ktorý ponúka nádherný výhľad na ostrov, more i vzdialené Hráškové ostrovy. Svahy kopca sú obyčajne pokryté bohatou úrodou černíc a čučoriedok. Hneď za kopcom sa nachádza Gudhjem Plantage s pekným lesíkom a lesným jazierkom **Gramyr** – ideálne miesto na piknik.

Výlet 2: Utorok 09:30 – 17:00

Svaneke

route data

Bike Riding

Distance ↔ 47.9 km

Duration ⌚ 3:20 h

Ascent ▲ 299 m

Descent ▼ 346 m

Difficulty moderate

Stamina ●●●●●●

Technique ●●●●●●

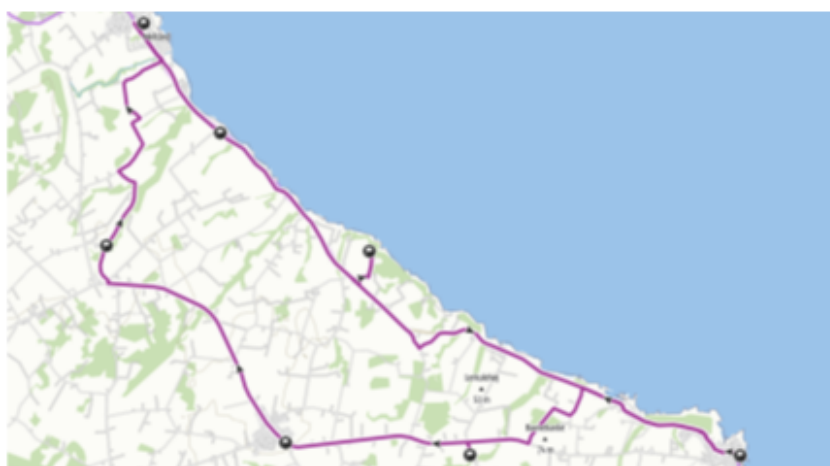
Altitude

137 m

4 m

Alternatíva cez Oestermarie:

route data

Bike Riding

Distance ↔ 37.5 km

Duration ⌚ 2:35 h

Ascent ▲ 269 m

Descent ▼ 284 m

Difficulty moderate

Stamina ●●●●●●

Technique ●●●●●●

Altitude

112 m

4 m

Trasa: Severovýchodné pobrežie Gudhjem Feriepark – Randklove trhliny – Svaneke – Paradisbakkerne/Almindingen/ Ostermarie – Osterslars kirke – Melsted. Cieľovou destináciou je rybárske mestečko Svaneke – vyhlásené ako najkrajšie mestečko Dánska pre unikátne zachované pamiatky.

Náročnosť : trasa je stredne náročná, náročná je však svojou dĺžkou cca 50 km. **Dĺžka trasy** je však nastaviteľná a dá sa hlavne pri návrate účinne skrátiť. Jedna z možností je vynechať Paradisbakkerne a domov sa vydať cez Listed resp. cez Aarsdale a nasmerovať sa na dedinku Vestermarie a následne cez Osterlars Kirke. Deň strávime na cyklochodníkoch č 10- 22 – 25 resp. alternatívna skratka č. 5. Povrch chodníkov asphalt a v lesných terénoch lesná cesta. Celkové prevýšenie keď sa načíta „zaboli“ nohy, ale ide o množstvo krátkych stúpaní a klesaní a to keď sa načíta... Náročný je predovšetkým dlhý a tiahly kopec Ypnasted, prezývaný postrach cyklistov, na severnom pobreží. Časovo plná trasa bez prestávok „dá“ cca 4 hodiny. Samozrejme plus prestávky. Skratka cez Oestermarie vie ubrať cca 90 minút.

Popis trasy : jedna z najatraktívnejších odporúčaných trás na Bornholme. 18 km po pobreží naše pľúca intenzívne prepiera morský vzduch. Špecifickou charakteristikou tejto trasy je, že nemá hluché miesta, je neustále čo vidieť, obdivovať a je plná atraktívnych zastavení. Pri nástupe na trasu cyklisti kopírujú pobrežie po trase č. 10 smerom na východ , kde to geografia pobrežia dovolí zostupujeme na úplne pobrežie a znovu a znovu krátkodobé výstupy strieda regenerácia pri zjazdoch z útesov.

Na tomto úseku odporúčame navštíviť umelecké dielne na výrobu dekoračného skla **Baltic Sea Glass** – profesionálni sklári tu pred očami užasnutých návštevníkov vyrábajú svoje kúsky. Následne pri mieste Rise Baek resp. pri známom „Bielom dome“ **Hvide Hus** /značkový butik s outdoorovým módnym tovarom – leží napravo od cyklochodníka do Svaneke/ odbočíme znovu oproti na chodník vedúci k pobrežiu, ktoré nás po ďalšom kilometri privedú na miesto známe ako **Randklove skaar** /vo voľnom preklade štvorlístková štrbina/. Chodník po útesoch sa ironicky nazýva **Cobra chodník**, práve preto, že tu žiadne hady nie sú. Cobra chodník vedie cca 4 km úchvatnými miestami k Randklove Skaar a ďalej až do Bøllshavnu. Na tomto mieste sa žulová doska na ktorom leží ostrov Bornholm na styku s morom rozštiepila do hlbokých úzkych trhlín. Trhliny resp. jazvy v granitovej doske z chodníka nevidno, treba k nim zísť – tá najväčšia z nich je 2 metre široká a 14 metrov hlboká. Veľmi obtiažne sa dá dostať na ich dno. Na mieste sa treba pohybovať so zvýšenou opatrnosťou, ale scenérie na tomto mieste, s výhľadom na more a oproti ležiace Hráškové ostrovy stoja naozaj za to. Po pobreží pokračujeme a len neďaleko Randklove Skaar objavíme **Haraldov prístav**- miestny rybár Harald vybudoval malý utajený prístav, ktorý cez 2.svetovú vojnu využíval na pašovanie nacistami stíhaných Židov z Dánska do neutrálneho Švédska a tiež na pašovanie zbraní. Cobra chodník však využijú naši kolegovia – walkeri. Cobra nie je zjazdná pre cyklistov – tí sa musia vrátiť na paralelne idúci cyklochodník č. 10 a pokračovať smerom na východ.

Na našej trase na pobreží ležia ďalšie zaujímavosti, ktoré stoja za zastávku, ako prístav **BølsHAVN**, či pamätník **Hellig Kvinde** /Svätá žena/ pozostávajúceho so 16 monolitov predstavujúcich ženu s deťmi premenenými na kamene. Pohrebná mohyla má pochádza ešte z doby železnej. Bolshavn je nádherný malý rybársky prístav – preslávený svojimi pitoresknými polohrazdenými domami. Na ceste z Listedu do Svaneke je veľké množstvo prenádherných, pre Bornholm typických, polohrazdených drevených domov so žltými či červenými strechami. Na konci trasy nás však už čaká cieľové mesto **Svaneke** – najkrajšie dánske obchodné mesto. Je to zároveň najvýchodnejšie mesto ostrova, a druhé najväčšie na ostrove.

Atraktivnosť miesta zvyšuje informácia, že v roku 2013 mesto dostalo titul ako najkrajšie dánske mesto. V roku 1975 dostalo Svaneke ocenenie /zlatú medailu/ Rady Európy za ochrannú a renováciu historických urbanistických pamiatok. Mesto je plné historický domov, zväčša ide o typické polohrazdené domy a všetko akoby vytváralo akýsi skanzen architektúry. Srdcom mesta je jeho malebný prístav. Vo Svaneke sa nachádza aj najväčší ostrovný pivovar, je to centrom sklárskeho umenia, mesto je plné obchodíkov s lokálnymi delikatesami ako sú cukrovinky, čokolády, celosvetovo preslávený výrobňa pelendrekových cukríkov **Johan Bulow** a samozrejme údiarne rýb – **Svaneke Røgeri**. Udiareň, ktorú často navštevoval aj bornholmský maliar Oluf Høst má 5 bielych komínov nazývaných tiež ako „Päť sestier“ Medzi najkrajšie a najstaršie mestské stavby patri celé námestie Torvet, Hotel Østesøen, ktorý ubytováva hostí od roku 1600. Nemali by sme zabudnúť spomenúť aj pre mesto typickú

vodnú vežu, ktorej tvorcom bol známy dánsky architekt Jørn Utzon ani maják Svaneke Fyr. Mesto bolo už od stredoveku známe výrobou lodí a táto skutočnosť poznamenala aj architektúru mesta. Milovníci vody sa v Svaneke môžu potešiť návštevou vodného parku Joboland, s množstvom vodných a iných atrakcií.

Svaneke, stále po trase 10 opúšťame smerom na juh po východnom pobreží, ale než ho definitívne opustíme mesto nám v prírodou vytvorenou prístave dáva možnosť si obzrieť **Svaneke maják**. Smerom na juh, po cca 3 km prejdeme mestečkom Aarsdale, kde pri výjazde z neho stojí veľmi pekný drevený mlyn holandského typu postavený v roku 1867.

Práve neďaleko tohto miesta opustíme pobrežie a smerom na západ po cyklochodníku č. 22 sa vydáme do vnútrozemia a vnoríme sa do najvýchodnejších miest lesa Almindigen v jeho „rajskej“ časti nazývanej **Paradisbakkerne /Rajský les/**. Toto miesto nedostalo svoje meno len tak pre nič. Je to nádherná oblasť popretkávaná zlomovými údoliami, nádhernými hlbokými lesmi, výšinami a svahmi plných černíc. Niekoľko najvyšších kopcov ponúka úžasné výhľady. V oblasti sú 3 „hikerské“ trasy o dĺžke 3, 6 a 6,5 km. Všetky začínajú v mieste zvanom Klintebygaard, kde sú k dispozícii toalety, parkovanie, stoly pre občerstvenie a piknik, bufet a tiež dobré miesto na zaparkovanie bicyklov, keď sa rozhodnete ísť po vlastných. Najznámejšou atrakciou Paradisbakkerne je obrovský monolit o váhe 35 t, ktorý vďaka tomu, že stojí na ostrej špičke možno pri rytmickom pohybe rozkývať. Hovorí sa, že stojí na malom kúsku diamantu.

Zvyšok dennej túry nás už vedie na západ cyklochodníkom č. 22 lesnými, ale veľmi kvalitnými cestami nádherným prostredím. Lesy z jednej i druhej strany obyčajne sú veľmi bohaté na hriby – kozáky, dubáky a suchohríby. Z Almindigenu potom odbočíme smerom na sever /trasa 25/k pobreží cez nám už známy Osterlars kirke a prudkým kopcom sa spustíme do Ferieparku.

V úvode dnešnej trasy sme spomínali možnosť skrátiť si cestu cez Ostermarie. Zopár slov k tejto alternatíve. Ideálne je sa odkloniť sa zo Svaneke alebo Aarsdale smerom na **Ibsker**.

Miestny kostol Sankt Ibs kirke patrí k najkrajším kostolom v celom Dánsku. Pochádza z konca 12. storočia a je postavený v románskom štýle. Dlhé roky slúžil ako skladisko. O cca 3 km našim smerom je ďalší nádherný, ale oveľa mladší kostol **Ostermarie** kostol, ktorý bol postavený na dodnes zachovaných ruinách ďaleko staršieho stredovekého kamenného kostola. Okolo je cintorín s najslávnejšími bornholmskými postavami minulosti – medzi nimi vodca povstalcov voči Švédom Jens Kofoed /1691/. Približne uprostred týchto kostolov, na križovatke vedúcej do Bolshavn sa nachádza ďalšia turistická zaujímavosť. **Luiselund** – v nenápadnom lesnom poraste leží najväčšie nálezisko monolitov z doby bronzovej a železnej /51 monolitov/. Ich skúmanie sa venoval aj Frederik VII. a ten ho v roku 1850 venoval svojej manželke Louise. Odtiaľ pôvod mena.

Domov do Gudhjemu sa už dostaneme cez Osterlars kirke a zjazdom po chodníku 25 do Feriepark Melsted.

Výlet 3: Streda 09:30

Hammershus a Hammer Odde

route data

Bike Riding

Distance ↔ 41.8 km

Duration ⌚ 3:00 h

Ascent ▲ 250 m

Descent ▼ 227 m

Difficulty easy

Stamina ●●●●●●

Technique ●●●●●●

Altitude

124 m

4 m

Trasa/dĺžka trasy: hrad Hammershus, nahorná plošina Hammeren a údolie Slotslyngen a okolie. Trasa znamená dennú dávku cca 40 – 45 km.

Časová náročnosť trasy : trasa je svojou vzdialenosťou náročná na čas. Ide o celodenný výlet pre walkerov aj cyklistov. Trasa je od okrúhleho kostolíka Olsker identická. Walkerov však do tohto východzieho bodu dovezie autobus, cyklistov bicykle. Cyklotrasa vedie pobrežným cyklochodníkom č. 10 v kombinácii s trasami 23 a 26 vo vnútrozemí. Až na malé výnimky vo vnútrozemí povrch je asfaltový. Kým pobrežná trasa sa podobá „štrbavým zubom“ t.j. raz hore, raz dolu, tak vnútrozemské trasy vnesú do dňa pokoj a mier na viac menej rovinných trasách.

Popis: Našou destináciou je severozápadný roh ostrova s najsevernejším výbežkom ostrova **Hammer Odde** a ruiny hradu **Hammershus**, ktorý spočíva na vyvýšenej skalnej plošine.

Z Ferieparku v Melstedu sa vyberieme trasou č. 10 smerom na západ. Prejdeme rybárskym mestom **Gudhjem**, **Umelecké múzeum Kunstmuseet** a **útesy Helligdomklipperne**. Tieto miesto už nepopisujeme, lebo sa tak stalo pri trasách v predchádzajúcich dňoch. Cesta až k Helligdomklipperne predstavuje trochu náročnej tiahle stúpanie, ktoré sa strieda s rovnejšími úsekmi /cca 5 km/. Prechod touto časťou poskytuje unikátne výhľady a scenérie na pod nami ležiaci Gudhjem, skalnaté pobrežie s modrým morom a v diaľke Hráškové ostrovy.

Pri útesoch však pobrežie opustíme a po krátkom prudkom vystúpaní cyklochodníkom č. 23 sa dostaneme do vnútrozemia do oblasti **Ro**, ktorú už poznáme. Nepôjdeme však ďaleko, po približne 3 km odbočíme smerom na západ na cyklochodník č. 26, ktorý nás vnútrozemím dovedie až do cieľa. Než sa tak stane, čaká nás cestou veľa zaujímavostí.

Olsker kirke je druhý zo štyroch svetoznámych okrúhlych kostolov. Bol postavený v roku 1115 a so svojimi 26 metrami je najvyšší so všetkých ostrovných okrúhlych kostolov. Kostol svojou konštrukciou pripomína nedobytnú pevnosť. Ročne ho navštívi viac ako 30 tisíc návštevníkov.

V samotnej dedinke Olsker, ktorá sa nachádza pár 100 metrov pod kostolíkom mimochodom začne svoju dnešnú púť aj naša skupina walkerov, ktorí sa sem presunú autobusom. Odtiaľto po hrad Hammershus majú obe skupiny identickú trasu, aj keď samozrejme každá skupina sa pohybuje samostatne.

Hneď v úvode sa vyšplháme na výšiny **Rutsker Hojlyng**, ktoré sú posiate obrovskými bludnými balvanmi z doby ľadovej. Najväčší z nich 20- tonový sa nachádza bezprostredne pri cyklochodníku. Neďaleko odtiaľto, opäť bezprostredne na našej trase na nachádza krásne oddychové miesto – **Park sôch Ole Christensena**. Ole Christensen /1932 – 2000/ bol najznámejší bornholmský sochár, ktorého diela možno nájsť aj na iných miestach Bornholmu ale aj Dánska ako takého. Park bol postavený na lúke hneď oproti sochárovmu domu 13.augusta 2015. Vystavené diela majú nanajvýš erotický charakter.

Pridáme ešte pár kilometer, dva a vojdeme do jednej z najkrajších prírodných scenérii ostrova - národného park, do údolí **Ravnedal** a **Slotslyngen** – plného plesových jazierok, skalnatých roklín a fialového kvitnúceho vresu. Slotslyngen, aj keď je trošku bokom naozaj stojí za návštevu a za pár krokov navyše. Slotslyngen v preklade znamená „zámocké vresovište“. Skalnaté údolie je tiež plné borievkových krovísk a v auguste tu dozrievajú sladučké čučoriedky a černice. Scenériu dotvára dubina, stromy vetrami znetvorené do divokých a pitoreskných tvarov. Ako hovorí samotný preklad názvu v minulosti Slotslyngen patril zámku Hammershus a údolie slúžilo ako pastvisko pre ovce a kravy. Hammershus však už v roku 1743 opustili a údolie predali farmárom. V roku 1990 však dánska vláda údolie kúpila a zriadila tú chránený národný prírodný park. Slotslyngen siaha od pobrežia pod hradom a z výšky 70 m nad morom ponúka nádherné výhľady na more, neďaleké Švédsko, ale i na hrad. Súčasťou údolia sú aj vtáčie útesy Muleklev, kde hlavne počas hniezdenia milovníci vtákov môžu obdivovať množstvo farebných álk a tučniakovitých morských vtákov. Pri troške šťastia natrafíte aj na sokola.

Dorazili sme k úpatie nahornej plošiny Hammeren a rovno pred brány ruiny stredovekého hradu **Hammershus**. Hammershus je z hľadiska prívlastkov akýsi „Spišský“ hrad – **Hammershus** – najväčšia hradná zrúcanina v celej Škandinávii. Na plošine sa nachádzajú romantické majáky **Hammer fyr** a **Hammer Odde fyr** s nadherným výhľadom nielen na more, švédske pobrežie, ale i celý ostrov.

Ďalšími zaujímavosťami sú **Opálové, Hammerské, či Kryštálové jazero** s trasami pre walkerov. Na výbežku nájdeme pozostatky kaplnky z 11. storočia **Salomons kapel**, malebný prístav **Hammers Havn** a po pobreží južne od Hammershusu sa z mora vynárajú skalnaté útvary s pomenovaniami ako **Levia, či Ťavia hlava**.

Hammershus v roku 1255, postavil arcibiskup Lund Švédsky /hovorí sa však, že to bolo na príkaz kráľa Valdemara Víťazného/. Jeho najstaršiu časť predstavuje stará Biskupská pevnosť, kedysi chránená drevenými palisádami. Neskoršie bola rozšírená o prstenec 6 metrov vysokých hradieb a iných stavieb. V 16. storočí pevnosti pribudli prvé kanóny a strielne. Vonkajšie hradby zámku formujú zámocké nádvorie s pozostatkami veľkej veže, stajní pre kone a dobytok a pivnice pre potraviny. Nádvorie pevnosti bolo premostené cez hlbokú

trhlinu kamenným mostom, ktorého súčasťou boli aj 2, dnes už neexistujúce strážne veže. V stredoveku pán Hammershusu bol aj pánom celého ostrova. Obyvatelia ostrova museli platiť dane a poplatky v pravidelných termínoch. Ak ste tak neurobili skončili ste vo väzení pevnosti a v horšom prípade na popraviske umiestnenom na vršku viditeľného z nádvorja pevnosti. Najznámejšími väzňami za vlastizradu to boli princezná Leonora Christine a jej manžel Corfitz Ulfeld v rokoch 1660 -61 – ich celý dodnes možno navštíviť.

Pevnosť bola striedavo majetkom arcibiskupa a kráľa podľa toho, ako sa vyvíjali vzájomné spory medzi cirkvou a kráľovskou korunou. K striedavému ovládaniu ostrova Švédmi a Dánmi počas dlhých storočí sa svojim spôsobom vyjadril aj obyvatelia Bornholmu – na obelisku nad mostom v Hammeshus znie nápis „ aj keď my Bornhomlčania hovoríme napoly švédskym jazykom, vždy sme boli a vždy zostaneme Dánmi.“

Od r. 1525 do r. 1576 bola pevnosť v zástave mesta Lubeck. V 17. st. počas Švédskych vojen sa dostala do švédskych rúk. Od 1743 je opustená a stala sa zdrojom stavebného materiálu, čo ju definitívne premenilo na ruiny. Až 1822 bol Hammershus vyhlásený za pamiatku. V lete 2018 otvorili nové Hammershus Welcome Centre. Bezplatná expozícia približuje nálezy a históriu hradu. K dispozícii kompletná infraštruktúra – kaviarne, toalety a pod.

Najsevernejším bodom je výbežok Hammeren, ktorý od pevnosti oddeľuje hlboké údolie a jazero. Tu zaujme maják a ruiny, tzv. **Salomonovej kaplnky**, ktorú dal postaviť arcibiskup z Lundu v roku 1300 a ktorá je pomenovaná podľa jedného z dominikánskych mníchov. V jej blízkosti je prameň, údajne so zázračnou liečivou vodou.-toto miesto v stredoveku malo kultovný ráz. Hammeren bol v stredoveku známy ako jedno z najznámejších lovísk a trh ostrova pre základnú potravinu tej doby – haringy. Podobné trhy na haringy v stredoveku boli v Lubecku, Drageri, Malmo, Trelleborgu, ale dominantú úlohu hral Bornholm. Tu sa v rokoch 1200 - 1400 schádzali predstavitelia cechu rybárov , okolo Salomonov kaplnky rozmiestnili sudy plné haringov a tancom slávlili vydarenú sezónu. Slávnosti sa zúčastnili pouliční predvádzajúci, obchodníci, prostitútky. Jedného dňa však zlatý čas haringov skončil a pod pieskom času zostala len kaplnka a pár zabudnutých miest. Čo však Bornholmu zostalo dodnes je tradícia údiární haringov a lososov, ktoré sú rozosiate po celom pobreží.

Severne od pevnostných ruín sa nachádza romantický prístav **Hammershavn**. Možno tu pozorovať nádherný západ slnka, ale sú tu aj veľmi pekné pieskové pláže vhodné hlavne pre deti. Prístav je známy tým, že tu bolo jedno z hlavných nálezísk slávnej bornholmskej žuly a mramoru. Do októbra sa odtiaľto organizujú plavby drevenými lodičkami alebo kajakmi popod útesy či do jaskýň Den Vade Ovn /Mokrú jaskyňa/. S Hammerhavnu sa na kajakoch resp. drevených člnoch možno plaviť až do Vangu – čo je údajne úžasný zážitok.

Opalsøen /Opalové jazierko/ je jedno z jazier, ktoré vznikli po ťažbe mramoru a žuly, kameňolom existoval do roku 1972. Kameňolom sa nachádzal v Hammer od roku 1891, firma sa nazývala Bornholms Granitvaerk a bola v rukách nemeckých vlastníkov. V tomto období tu pracovalo približne 800 robotníkov – odtiaľto slávna bornholmská žula cestovala do Kielskeho kanálu a do mnohých baltských prístavov. Z mimoriadne cenenej bornholmskej žuly boli postavené levy pri bráne do pivovaru Carlsberg a z toho istého materiálu je aj kolonáda Národného múzeu v Kodani. Po Prvej svetovej vojne vlastníctvo kamenolomu prevzali Dáni, ale kamenárstvo v tej dobe už bolo v úpadku. V roku 1972 bol tento kameňolom definitívne uzavretý. Ďalej je tu **Krystalsøen /Kryštálové jazierko/**, **jazerá Hammer Sø** /kedysi tvorilo prieliv medzi Hammerenom, ktorý bol samostatným ostrovčekom a zvyškom Bornholmu/, Gamle Dam, ale aj k starým majákom Hammers Fyr /z roku 1871 stojaci na najvyššom bode Hammeren vo výške 86 m nad morom/ a na úplne najsevernejšom bode výbežku a ostrova vôbec zase Hammer Odde Fyr /postavený v roku 1895 a stále v používaní/.

Návrat : z oblasti sa vrátíme po cyklotrase č. 10 vedúcej od Hammeshusu/Allinge/Sandvik smerom na východ. Ak vám dojdú sily možno sa vrátiť autobusom, pokiaľ má ešte miesto v nosiči bicyklov /6 bicyklov max/

Ďalšie riadky sú určené pre tých, ktorí si chcú výlet predĺžiť ešte o časť južne od ruiny Hammershus smerom na mesto Vang, respektíve až do mesta Hasle:

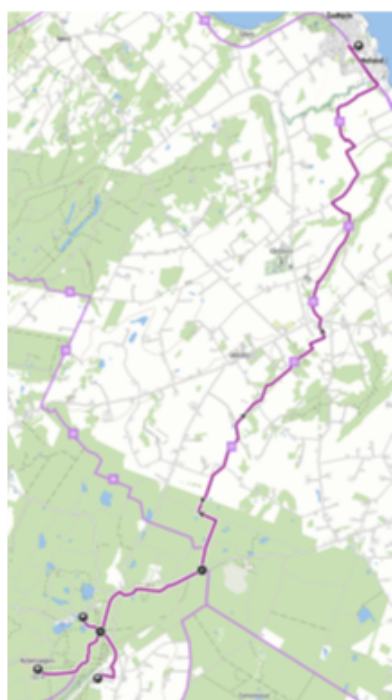
Pokračujeme teda v našej trase smerom na juh a našou zastávkou bude mestečko **Vang**, ktoré slúžilo v minulosti ako nákladný prístav pre miestny granitový kameňolom. Z útesu za Vangom je len 3 km do Bornholmskej ZOO a chráneného prírodného parku Slotslyngenu.

Len o kúsok ďalej je miesto nazývané **Jons Kapel** (legenda hovorí o mníchovi Jonovi, žijúcom v neďalekej jaskyni, ktorý odprevádzal modlitbami miestnych rybárov za úlovkom). Z vrcholca útesov k tomuto miestu vedie 108 schodov granitovou úžľabinou, končiacou sa na úrovni mora, kde vlnobitie vytvorilo so skál pitoreskné útvary. Cyklisti môžu použiť pobrežný chodník.

Výlet 4: Štvrtok 09:45 – 15:00

Almindingen / Voľný deň

route data

Bike Riding

Distance ↔ 34.8 km

Duration 🕒 2:30 h

Ascent 📈 240 m

Descent 📉 236 m

Difficulty easy

Stamina ●●●●●●

Technique ●●●●●●

Altitude

166 m

15 m

Trasa/dĺžka trasy: Almindingen – les. Deň strávime vo vnútrozemí ostrova – v zelených plúcach ostrova a v jednom z najväčších a najstarších lesov Dánska. Vzhľadom na špecifickosť tejto trasy odporúčame kombinovať walking s bicyklami. Bicyklami do Almindingenu a po lesa nordic walking. Dĺžka trate pre bicyklistov tam a späť je približne 25 – 30 km vrátane tras vo vnútri rozsiahleho lesa. Povrch k lesu po asfaltovom chodníku, v lese po lesných cestách.

Náročnosť trasy: pomerne nenáročná trasa po rovine po lesných chodníkoch, jediný prudší zostup predstavuje prechod do Ekkodalen cez skalnatú lesnú roklinu. Na bicykloch sa vydáme po cyklotrase číslo 25, prejdeme popri už známom okrúhlym kostolíku Osterlars, pokračujeme na juh až dosiahneme les Almindigen. V starobyľom lese Almindingen /piaty najväčší les v Dánsku/ walkeri na bicykloch majú dve možnosti. Buď odložia bicykle a prejdú les ako walkeri, alebo budú pokračovať na bicykloch, držiac sa po jeho pravej strane.

Popis : Na bicykloch resp. pešo sa dá dôjsť k ruinám starobyľých vikinských hradov **Lilleborg a Gamleborg**, na vôbec najvyšší bod ostrova – miesto zvané Rytterknaegten – kultové miesto lúpežných rytierov, nachádza sa tu aj vyhlídková kráľovská veža. Bicyklom sa dostaneme aj k obore bizónov a tiež k **Dronningstenen og Loklippen** – výhľadkovému miestu a vstupe do **Ekkodalen** – údolia ozvien, ktoré tvorí viac ako kilometer dlhý skalný zlom. Ďalej v Almindingen nájdeme bludné kamene **Rokkestene**, jazierka Graessoen, Aremyr, Borgeso.

Les je ako stvorený pre walkerov ...a samozrejme nesmieme zabudnúť na hubárov. Almindingen je preslávený hubársky raj – nájdete tu dubáky, kozáky, suchohríby, masliaky, bedle i obrovité biele vatovce.

V lese je niekoľko lesných krčiem a reštaurácií, kde sa dajú doplniť tekutiny či žalúdky. Najznámejšia a veľmi vyhľadávaná je **Ekkodalshuset** z roku 1906, postavená kedysi ako železničná stanica dnes neexistujúcej železnici na trati Aakirkeby – Almindingen. Chýrnou špecialitou reštaurácie je Genlyds Tarteletten. V chrumkavom jedlom tanieri s priemerom 16,3 cm zo špeciálneho cesta je mimoriadne chutná pochúťka 300 g mäsa so sliepky v špargľovej omáčke. K tomu sa podáva miestne pivo zo Svaneke pivovaru.

Almindingen. Dvestoročný les je jeden z najväčších lesov celého Dánska – jeho rozloha je 3800 hektárov, čím sa stáva piatym najväčším lesom Dánska. Prítomie lesa, okrem bohatých nálezísk húb, skrýva množstvo zaujímavostí. A to aj z vikingskej histórie. Spomeňme predovšetkým ruiny pevnosti **Gamleborg** – najväčšieho a najdôležitejšieho ostrovného opevnenia v rokoch 800 – 1100. Pevnosť bola poslednou záchranou pred častými nájazdami nepriateľov – či vikingských nájazdov alebo lúpežných hord. Dodnes sú viditeľné časti ochranných hradieb. Mocenskou protiváhou pevnosti Hammershus, kde bola sústredená cirkevná moc bol zase hrad **Lilleborg** – ruiny hradu stojí na druhom najvyššom bode oblasti.

Pevnosť bola zase centrom svetskej moci resp. kráľovskej koruny, bola majetkom dánskeho kráľa. Pevnosť sa premenila v ruiny v r. 1259 kedy neodolala úspešnému útoku arcibiskupa Jakoba Erlandsona. Archeológovia tu objavili množstvo artefaktov, predovšetkým mincí a to dokonca mincí datovaných po roku 1259, čo dokumentuje, že život sa v tomto centre moci nezastavili ani po devastačnom útoku arcibiskupa.

Ďalšie zaujímavosti lesa Almindingen patri skorej k prírodným či geografickým zvláštnostiam. **Rytterknaegten** – najvyšší bod Bornholm s výškou 162 m n.m. K dispozícii je tu aj pekná vyhlídková veža. Veža je postavená z miestneho granitu – dali ju v roku 1856 postaviť na pamiatku návštevy dánskeho kráľa Frederika VII: S pridanou nadstavbou tak veža dosiahne až do výšky 182 m n.m. a stáva sa tak vôbec najvyšším bodom celého Dánska. Netreba zdôrazňovať, že miesto ponúka úžasný výhľad na ostrov.

Les Almindingen – v preklade aj „ patriaci všetkým ľuďom“ pred svojim založením slúžil ako pastviny pre dobytok. Odvtedy sa však zmenil v lesný porast a na pripomenutie pôvodného účelu bola v lese zriadená 500 árová obora so stádom európskych bizónov, ktoré sem boli dovezené z Poľska.

Nemali by sme zabudnúť ani na ďalšiu zvláštnosť Almindingenu – údolie **Ekkodalen**, údolie ozvien. Miesto je známe zvukovými ozvenami, odtiaľ aj pôvod meno údolia.

Okolie Almindingen pre cyklistickú skupinu: Pre bicyklistov je atraktívna aj blízkosť tretieho najväčšieho mesta Bornholmu Aakirkeby. Je to jediné mesto vo vnútrozemí, obchodné centrum, ktoré nemá prístav. Cieľom turistov, okrem vymožeností mesta /obchody a reštaurácie/ sú predovšetkým 2 atrakcie Aa kostol a centrum NaturBornholm. Zdatnejší bicyklisti môžu svoje horské bicykle vyskúšať na špeciálnych horských zjazdových trasách, ktoré sa tu nachádzajú.

Aa kostol bol postavený v roku 1149 a mal pevnosť hlavného kostola ostrova. Je postavený zo zeleného pieskovca a vápenca z Gotlandu. Interiéry kostola ponúkajú množstvo skvostov unikátnych v Dánsku. Medzi najvzácnejšie patri krstiteľnica, ale aj dva vzácne rúnové kamene. Jeden z nich sa volá Grodbystenen a druhý Mollgardstenen.

NaturBornholm – úžasné miesto pre ľudí každého veku, ale predovšetkým pre rodiny s deťmi. NaturBornholm je expozícia, ktorá Vás sprevádza vývojom ostrova od udalosti pred 1,7 mld rokov, od doby ľadov, cez geotermálne a tektonické obdobie, až do dnešnej podoby ostrova. Súčasťou centra je aj expozícia dinosaurov v životnej veľkosti, niektoré dosahujú až 20 metrov. NaturBornholm je aj malou zoologickou záhradou – nájdete tu krokodíly, korytnačky, akvária s rybami a žabami a samozrejme množstvo workshopov a audiovizuálnych prezentácií.

Výlet 5: Piatok 10:00 – 17:30

Pláž Dueodde

Trasa: Trasa Feriepark Melsted – Dueodde – Melsted je určená pre zdatnejších cyklistov. Konkrétna trasa je voliteľná – je tu viacero možností : a/ po pobreží tam i späť b/ jedna cesta po pobreží a návrat cez Almindingen buď cez Aakirkeby alebo Ostermarie.

Dĺžka a náročnosť trasy : Podľa zvolenej trasy urobíte cca 70 – 78 km. Aj povrch sa strieda – väčšinou po asfalte a lesných cestách. Kopcovitý terén je len v severnej časti ostrova, juh a predovšetkým oblasť Dueodde je absolutne plochá.

Pre tých, ktorým 70 – 80 km robí problém je tu možnosť použiť autobus BAT avšak s obmedzenými kapacitnými možnosťami pre odvoz bicyklov. Rovnako tak posledné autobusy BAT z tejto oblasti odchádzajú do 17,30 hod. Určité ďalšie možnosti potom

predstavujú nástupne miesta BAT v neďalekých miestach ako Snoglebaek/Noexo alebo Aakirkeby, kam sa však treba presunúť na bicykloch.

route data

Bike Riding

Distance ↔ 71.8 km

Duration ⌚ 4:55 h

Ascent ▲ 295 m

Descent ▼ 319 m

Difficulty difficult

Stamina ●●●●●●

Technique ●●●●●●

Altitude

129 m

2 m

Skupina walkerov má v rovnaký deň rovnakú destináciu. Pre walkerov je objednaný transfer tam/späť našim súkromným autobusom, ten však v žiadnom prípade neberie bicykle.

Popis trasy: Naša destinácia sa nachádza na najvzdialenejšom juhovýchodnom cípe ostrova v rekreačnom rezorte Dueodde. Miesto je vzdialené od ferieparku cca 35 km jedným smerom. Tu nás čakajú rozsiahle pieskové pláže a duny a kúpanie v mori. Trasu do Dueodde už nepopisujem – z veľkej časti atrakcie po trase sú komentované pri iných trasách, ktoré sme už absolvovali. Uvádzame len zaujímavosti v destinácii Duodde a v jeho okolí.

Broens Odde a po pobreží naberieme smer na Dueodde. Broens Odde je pokryté 500 miliónov rokov starej na jemno rozdrvenej zelenej bridlice. Zelená farba má pôvod v mineráloch. Na niektorých miestach v mori a bridlici vidno čierne hrudkypre informáciu ide o prírodný fosfát, niekedy značne zapáchajúci.

Priestor za plážami a dunami je vyplnený pásom borovicového lesa /bohatého na hriby/ - borovicový les má úlohu vytvoriť prekážku erózie ostrova a hlbšiemu prenikaniu piesku do vnútrozemia a tiež vytvárať pekné a chránené zákutia pre letné chaty.

Cestou na Dueodde urobíme prvú odbočku – zahneme na ulicu Skrokkegardenvejen. Tá vedie k obrovským zbytkom nemeckých **vojenských opevnení** z Druhej svetovej vojny. Bola tu postavená najvýchodnejšia obrovská delostrelecká batéria, ktorá mala úlohu kontrolovať Baltické more. Pevnosť pozostávajúca z 2 bunkrov však nikdy nebola dostavaná o obrovské delá nikdy nevystrelili. Príčinou oneskorenia boli spory o veľkosti batérie a z toho vyplývajúce

časové prietahy. Časť obrovských diel bola presunutá do dánskeho Hanstholmu na obranu Jutského polostrova. Ďalším vojenským pozostatkom je NATO veža z obdobia studenej vojny. Dnes je tu vojenské múzeum a rozhľadňa a len turistická pamiatka na minulosť.

Medzi zaujímavosťami Dueodde jednoznačne patrí aj **Dueodde Fyr** – maják v Dueodde. Osemhranný a novodobý maják, najvyšší v Európe /47 metrov/ bol spustený do prevádzky 15. augusta 1962 o 13,22 hod a jeho svetlá dosvietia do diaľky 40 km.

Dueodde je známe tiež ako mimoriadne dôležité miesto pre migráciu vtáctva – tá začína v auguste a končí v októbri. Dueodde navštevujú „vtáčkari“ z celého sveta. Dueodde je rekreačná oblasť plná hotelov, rekreačných centier, reštaurácií, športovísk, obchodov – dá sa tu veľmi príjemne stráviť niekoľko hodín.

V prípade, že zostane dosť času a síl vrelo odporúčame pokračovať smerom na západ – do západnej časti Strandmarkenu až k ústiu najväčšej bornholmskej rieky Ole A, aby sme sa ocitli v 19. storočí. Stoja tu nádherný vodný mlyn z 19. storočia s rôznymi ďalšími dobovými stavbami. Mlyn nesie názov **Slusegaard**. Niektoré z dverí mlyna sem boli pred 100 rokmi prenesené z kostola sv. Petra. Neďaleko Slusegaard sa nachádza aj veľké pohrebné miesto z doby železnej. Vykopávkou sa v roku 1960 aktívne zúčastnila aj dánska kráľovná Margrethe II, vtedy ako 15 ročná.

Výlet 6: Sobota 09:35

Erteholmene

Popis trasy : výlet na Hráškové ostrovy si odpustí len máloktorý návštevník. Hráškové ostrovy /na mape vyzerajú ako hrášky/ je skupina 3 malých ostrovčekov severne od Bornholmu. Ostrovy sa volajú Christiansoe, Frederiksoe a Graesholmen ...a je to naozaj unikátne miesto, ktoré treba vidieť. Na ostrovoch trvale žije len 90 obyvateľov a osídlenie predstavuje žijúce múzeum. Na ostrovoch je všetko chránené – stavby, flóra a fauna. Automobily majú na ostrovy zákaz, napokon nie sú tam ani cesty, len chodníky pre peších. Väčšina budov na ostrovoch patrí Ministerstvu obrany.

Ostrovy sa na medzinárodných mapách objavili v roku 1684. Ich hlavným poslaním bolo vďaka vojenskému opevneniu chrániť Bornholm pred nájzdami predovšetkým zo Švédska. Vojenské opevnenia a delové batérie boli v akcii jediný raz v histórii a to vo vojne s Anglickom, kedy anglické loďstvo s 8 loďami napadlo ostrovy – v rokoch 1807 – 1814. Delová paľba ostrovom neublížila a neúčinná bola aj paľba diel z pevnosti, pretože anglické loďstvo bolo mimo dostrel. Situáciu však otočilo počasie – silný vietor nahnal anglické lode príliš blízko ostrovom na dostrel diel a anglické loďstvo bolo nútené utiecť z bitky.

V roku 1855 pevnosť na ostrove prestal slúžiť vojsku, ale na ostrovoch zostalo 20 členov posádky ako obsluha veľmi dôležitého majáka. Z tejto skupiny vojakov sa vytvorilo prvé civilné osídlenie – predovšetkým rybárov. Ostrovy každý rok navštívi približne 50 000 turistov, väčšina z nich na ostrovoch strávi len 3 hodiny. Jediný prístup na ostrovy predstavuje trajekt z Gudhjemu.

Scenérie ostrovov sú spektakulárne. Kvôli búrlivým vetrom malé domčeky stoja na dne v skale vykopaných priehlbniach, ktoré zároveň chránia malé záhradky pred vetrom. Na ostrovoch vďaka tomu rastie prekvapivá flóra – lekná, vinice, čerešne. Návšteva ostrovov je jedinečným zážitkom. Je to zároveň jediné miesto v Európe kde sa môžete potápať v mori s tuleňmi. Fascinujúca je aj architektúra na ostrovoch. Okrem spomenutých domčekov architektúru tvoria hradby, obranné bašty, prístav, historické vojenské baraky formujúce zopár nádherných uličiek. Maják, vodné bašty a studne a pod.

Cesty no ostrovoch nehľadajte. Chodníky po obvode ostrovov poza opevnením sú v celku pohodlné ale stred ostrova s vypuknutým stredom je náročnejší. Chodí sa po skalnatých platniach a chodníkoch.